

Letošní Umění: tři známky - a každá úplně jiná

Název emise: Umělecká díla na známkách

Den vydání: 27. listopadu 2013

Platnost: ode dne vydání ve styku tuzemském i mezinárodním až do odvolání

Tisková forma: 4

G. B. Piranesi

Hodnota: 25 Kč – č. 792 (ČP) –

Pohled na římské kostely, 1762, Národní galerie v Praze

Rytec: Martin Srb

Rozměr známkového obrazu:

50 x 40 mm

Druh tisku: OTp v barvách modročerná, hnědočerná, okrová

FDC: OTp v barvě hnědočerné

Důstojně vyhlížející známka se tak trochu vymyká obvyklé podobě této emise a přibližuje se ztvárnění, jak ho známe ze známek Umění Francie či Itálie. Však také předlohou bylo dílo italského grafika, zpodobňující sakrální architekturu barokního Říma. Její autor, Giovanni Battista (česky Jan Křtitel) Piranesi (1720-78) je u nás jen málo známý, a nová známka naznačuje, že k naší škodě. Narodil se a působil v Itálii, kde se záhy proslavil svými grafickými listy, na nichž formou rytiny zachytil reálné i fantastní výjevy související především s architekturou. Sám ostatně jako architekt i působil. Uvádí se, že za svůj nedlouhý život (zemřel v osmapadesáti letech) vytvořil na dva tisíce grafických listů. Ten, který byl ze sbírek pražské Národní galerie vybrán jako předloha pro novou známku, patří k realisticky pojatým, v budoucnu by jistě bylo zajímavé využít i druhou stranu autorova díla, některou z jeho fantastních maleb zpodobňujících imaginární prostory vězení, se schodišti a stroji, které jsou dodnes považovány za jeden z pramenů inspirace pozdějších malířů-romantiků a surrealistů.

Známku považují za velmi zdařilou, a pochvalu zaslouží už sám fakt, že jako předloha byla vybrána nikoli malba, ale rytina, což je jednak méně využívaná technika, a jednak těžký úkol pro toho, kdo ji má transponovat, tedy pro soudobého rytce. Ze soustavy původních čar a bodů musí vytvořit soustavu novou, vzhledem ke značně zmenšenému formátu velmi zjednodušenou, která má však co nejlépe vystihnout podobu původního díla. Martin Srb si však poradil na výbornou. Ať se na známku díváte pouhým okem nebo pod lupou, pokaždé je to zážitek a pocit z dokonale odvedené práce. Vydavatel uvádí použití tří tis-

kových barev, výsledek však působí jako střízlivá jednobarevná grafika s historizujícím, šťastně zvoleným okrovým podtiskem, navozujícím dojem dvě a půl století starého grafického papíru. Okrové šrafování je provedeno rovněž ocelotiskem z plochy, a i když by se mohlo zdát, že jde o zanedbatelný detail, bylo šťastným rozhodnutím, že v tomto případě nebyl použit levnější ofset. Právě značná plastičnost tohoto šrafování – dokonce snad výraznější, než u vlastní kresby - dodává známce na ušlechtilosti a dobře zvýrazňuje zpodobněné dílo. Přes historický motiv známka působí nadčasově a spolu s uměřeně zpracovanými dalšími prvky na obálce dne vydání vytváří dokonale vyvážený celek, u nějž autor myslel i na detaily, na které je radost se podívat. Známkou „podpírá“ příležitostné razítko ve tvaru zdobené hlavice sloupu, a výsledný tvar dobře koresponduje s tvarem bohatě zdobené mísy zpodobněné na kresebné výzdobě vlevo. Slavnostní dojem umocňuje i papír obálky, jehož povrch je strukturovaný a připomíná hrubé plátno. Shrnutí a podtrženo: Dobrá práce!

Bohuslav Reynek

Hodnota: 30 Kč – č. 793 (ČP) – Zátíší s autorem, 1955,

Galerie výtvarného umění v Havlíčkově Brodě

Rytec: Bohumil Šnejder

Rozměr známkového obrazu: 40 x 50 mm

Druh tisku: OTp v barvě černé + barevný OF

FDC: OTp v barvě světle hnědé

Jestliže jsem u předchozí hodnoty zmínil obtížnost úkolu kladeného na současného rytce při převodu původní rytiny do nové, značně zmenšené, u této známky to platí dvojnásob. I tady totiž byl předlohou grafický list; na rozdíl od předchozí rustikální mědirytiny tentokrát však jde o suchou jehlu, což je technika nepoměrně subtilnější, a její převod do jednobarevné ocelorytiny tvořící známkový obraz je skutečným oříškem. Bohumilu Šnajdrovi se to ale povedlo až neuvěřitelně, doslova tak,

že tuhle známku považuji za zdaleka nejlepší jeho dosavadní dílo ve známkové tvorbě. A není to jenom prázdná fráze, práci tohoto rytce sleduji od počátku, tedy od sklonku osmdesátých let, a důvod je prostý a ryze osobní – vytvořil mi totiž rytinu pro můj první formulář atestu, když jsem působil jako filatelistický znalec v Poštovní filatelistické službě. Proto mě mrzelo, že byl leckdy pověřován úkoly, při nichž nemohl ukázat plný rozsah svých schopností – dnes nám to ale bohatě vynahrádil. Člověk do slova vidí a cítí pochmurnou atmosféru špatně vytopené kuchyně

Reynkova pomalu chátrajícího statku, kde ve ztemnělém jitru autor chystá sobě a svým zvířatům snídani. Mohli byste nahmatat zježené chlupy na kočím hřbetě, pod lupou vidíte, jak ostražitě si vás prohlíží.

Všichni, kdo se o výtvarné dílo Bohuslava Reynka zajímají, a třeba navštívili jeho nedávnou výstavu na pražském Staroměstském náměstí, snad uznají, že nepřeháním, když řeknu, že Šneiderova transpozice na známce je prostě – kongeniální.

Ale radost mám už ze samotného výběru námětu. Jako kluk – středoškolák – jsem byl Reynkovými grafikami okouzlen, a když jsem v časopise Divoké víno viděl fotografie Pavla Jasanského, který ho zachytil na Petrkovském zámečku, a četl Reynkovy zádušné básně, zatoužil jsem se o něm dozvědět víc a třeba i některou jeho práci získat. Počátkem sedmdesátých let to nebylo složité, za pár desetikorun, nanejvýš stokorun (což bylo pro mě samozřejmě dost peněz, ale dokázal jsem si je vydělat) bylo možné na ně natrefit v antikvariátu v pražské Dlázdné ulici nebo v Karlově, pár kroků od stejnojmenného mostu. Asi tu rozprodávali knihovnu některého prvorepublikového intelektuála, takže tu měli ke koupi i řadu titulů sborníků Nova et Vetera, vydávaných Josefem Florianem ve Staré Říši v jeho vydavatelství Dobré dílo, do nichž Reynek často přispíval. Prostřednictvím Ludvíka Hesse, bývalého redaktora Divokého vína (to byl časopis pro mladé básníky, po roce 1970 zakázaný), se mi dokonce podařilo vypůjčit původní Reynkova ryteckou destičku, z níž mi umělecký tiskař pan Tůma zhotovil novoročenky s jednou z Rynkových básní. Jmenovala se Zimní krajina, není dlouhá, a tak si ji teď k poctě básníka a grafika připomeňme: „*Bílý a černý stan / úzkostí; zbledlí / v oddechu sněhu a jedlí / pláčete. Křídla vran / třepí se, vyzáblá -- / vyrvané kořání, / smrt si je vytáhla / ze zmrzlých blát. / Hvozdy jsou havrani / hubení, na sněhu / třepí se. Plát, / chvěti se nad plání, / bázlivou, bez břehů, / oko zřím havrani, / krvavé mžikání / nad lesy. Slunce.*“

Rozhodně jsem si nevybral žádný optimismus, co? Ale nevidíte se, bylo mi tehdy snad nějakých osmáct let. Kde je těm tehdejší PF asi dnes konec... Reynkovy snadno dostupné suché jehly jsem tehdy začal sbírat, ale vydrželo mi to jen pár let. Když se v antikvariátech objevily kolorované novotisky, zhotovené dodatečně z desek z Reynkova pozůstalosti, vydávané za původní otisky (a taky tak podepsané), přestalo mě to bavit a svou sbírečku jsem zase rozprodal. Dnes toho samozřejmě lituji, a tak mi nová známka udělala obzvláštní radost. Jde vlastně taky o grafický list

(nebo spíš lísteček) svého druhu, vytvořený a tištěný tradičními grafickými postupy, a od skupiny takzvaných skutečných grafik ho dělí vlastně jen náklad – ten u známek bývá přirozeně nejméně o dva řády vyšší.

Pro samé povídání o vztahu k Reynkovu dílu nesmím zapomenout na autora samotného. Narodil se i umřel (1892 – 1971) v Petrkově u Havlíčkova Brodu v rodině statkáře. Studii zemědělství brzy zanechal a věnoval se poezii a výtvarnému umění. Ze zdravotních důvodů cestoval několikrát do Francie, v létě do Bretaně k moři a v zimě do Grenoblu na hory. Tady poznal i svou budoucí manželku, básničku a výtvarnici Suzanne Renaud (měl jsem kdysi od ní malý obrázek). V polovině dvacátých let se vzali a žili střídavě ve Francii a v Petrkově. Po smrti tatínka Bohuslav jako jediný syn převzal správu statku, z nějž ho ale později vyhnali Němci a po roce 1948 mu ho zestátnili komunisté. Reynek tu pak pracoval jako dělník a v pomalu chátrajícím objektu s rodinou, manželkou a dvěma syny, i žil. Tady psal své básně a u kuchyňských kamen ryl do destiček a tiskl své suché jehly. Ani jedno se nehodilo do tehdejších představ o oficiální kultuře, a tak katolicky založený autor (pro jehož křesťní jméno se velmi hodí výraz Nomen omen) tvořil vlastně především pro sebe a úzký okruh svých přátel a obdivovatelů. Na sklonku života, v přechodné době uvolnění konce šedesátých let, o něm časopisy přinesly několik článků a studií, v roce 1969 dokonce vznikl i krásný půlhodinový dokumentární film Jak žije básník, který před časem reprízovali v televizi. Na YouTube můžete najít jiný film, Blázen jsem ve své vsi – portrét Bohuslava Reynka, v němž autora můžete na archívních záběrech spatřit. Nebudete-li litovat námahy (ostatně nepatrné) a času, zažijete hned v úvodu blažený pocit setkání s až dojemně prostým člověkem, který po sobě přes všechny nesnáze a strážně zanechal Dílo.

Kresba na obálce dne vydání je hezká, ale účinku známky nedosahuje. Razítko je prosté a šikovně nám přibližuje autorovu podobu. Je jen škoda, že je v něm vepsáno Praha. To by se hodilo snad v době výstavy Reynkova díla v Domě U Kamenného zvonu před dvěma lety, teď by bylo spíše namístě uvést Havlíčkův Brod (z tamní galerie pochází zobrazené dílo - a je dobře, že je její název na známce uveden celý), anebo - ještě lépe - Petrkov.

Max Švabinský

Hodnota: 35 Kč – č. 794 (ČP) – Kulatý portrét, 1897, Národní galerie v Praze

Rytec: Václav Fajt

Rozměr známkového obrazu: 40 x 50 mm

Druh tisku: OTp v barvách žlutá, fialová, červená, modrá, černá

FDC: OTp v barvě černé

Tak z téhle známky nemám radost. Nelíbí se mi, podle mého názoru nevystihuje dobře ani svou předlohu (portrét Eli Vejrychové, pozdější první Švabinského manželky) – a vystihnout nejspíš ani nemůže. Je sice potěšitelné, že bylo zvoleno poměrně rané dílo tohoto velikána našeho výtvarného umění i známkové tvorby (obraz namaloval ve svých 24 letech), ovšem zmenšit olejomalbu na více než metrovém průměru (přesně 105,5 cm) na kolečko o průměru 37 milimetrů, tedy na nějaká 3 až 4 %, a přitom zachovat výraz tváře zobrazené osoby, to prostě asi nejde.

Neporadil si s tím ani tak zdatný rytec, jakým Václav Fajt nepochybně je. Své umění ukázal na mnoha mistrovských pracích, tady však nemohl uplatnit svou nespoutanou a dramaticky působící ryteckou linku, a výsledek vypadá řemeslně a ploše. Klidná olejomalba by si žádala spíše

subtilní rytinu takového Bedřicha Housy, a když už byl vyzván Fajt, snad mělo být použito kombinace jednobarevného ocelotisku z plochy a plnobarevným ofsetem, který by lépe navodil dojem předlohy. Naproti tomu kresebná výzdoba na obálce dne vydání, podle datování z roku 1905, je krásná. Tohle je pravý Fajt, pro takové rytiny ho máme rádi! Razítko na FDC je hezké – jednoduché a tradiční (včetně domicilu Kroměříž – rodného to autorova města).

A ještě poznámka k námětu: Když už byl zvolen dívčí portrét od Švabinského a rytec Fajt, výsledek mohl vypadat docela jinak, kdyby byl jako předloha vybrán třeba portrét Sidonie Nádherné, slavná práce v uvolněnějším stylu, na níž by se rytcova dramatická linka skvěle uplatnila. Navíc i to by bylo osobní – Švabinský měl se Sidonií milostný vztah.

Autora předlohy nové známky, Maxmiliana (Maxe) Švabinského, čtenářům Filatelie není třeba představovat. Patří k největším osobnostem naší známkové tvorby a jeho dílo se v ní klene od roku 1920 (70. narozeniny

TGM) vlastně dodnes. Byl slavný a respektovaný už jako mladý, ve stáří pak doslova uctívány. Bydlel v Dejvicích, v ulici Jugoslávských partyzánů, což byla filatelistům dobře známá adresa, na kterou putovalo mnoho dopisů se žádostí o podepsání FDC, nálepnic listů, aršíků, PL i jednotlivých známek s okrajem archu, na něž hodný a trpělivý autor s porozuměním vpisoval svůj autogram. Podle množství dochovaných kusů to dělal asi ochotně a často, a to i v pozdním stáří, kdy už jeho písmo bylo až dojemně rozřesené. Švabinský se

dožil požeňnaného věku (1873 – 1962) osmdesátí osmi let a tvořil vlastně do poslední chvíle – důkaz máme i ve filatelii, jsou jím jeho nádherní Motýli z roku 1961. Ty skvěle do podoby známek převedl rytec Jindra S., jak se tehdy podepisoval (o čemž existuje rozkošná historka, kdy si Švabinský pochvaloval, že po plejádě rytců s německými příjmeními – Seizinger, Goldschmied, Heinz – je tu konečně rytec s příjmením českým, než se ukázalo, že jde o křestní jméno, dokonce domácky zdobrnělé, přičemž jeho příjmení je rovněž německé – Schmidt...).

Švabinského výtvarné dílo je mnohotvárné, co do námětů, technik i stylů. Jeho práce jsou stroze aka-

demické i úžasné moderní. Jistě i proto se s ním v naší známkové tvorbě ještě setkáme, doufejme jen, že ve šťastnější podobě než dnes.

František Beneš (-k)